

УДК 373.3/.5.015.3:[159.955:7

Скорик ТамараORCID 0000-0002-1442-6024
ResearcherID GBE-4746-2022
Scopus-Author ID 57219148730*Доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри мистецьких дисциплін,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: tamskorik@ukr.net***Міненко Антоніна**ORCID 0000-0001-5517-0574
ResearcherID DFR-9122-2022
Scopus-Author ID 57203248796*Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної та початкової освіти,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: antonina_tok@ukr.net*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ МИСТЕЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито та обґрунтовано сучасні наукові підходи до проблеми формування художньо-образного мислення учнів у процесі мистецької діяльності, визначені шляхи та перспективи вирішення вказаної проблеми.

Проаналізовано особливості розвитку художньо-творчого мислення, творчих здібностей учнів засобами мистецтв у процесі їхньої освітньої діяльності. Художньо-творче мислення характеризується емоційно-почуттєвим оформленням, образною наочністю й забезпечує розуміння або створення художнього образу. Творчі здібності розглядаються як індивідуально-психологічні здібності людини, що відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання, пов'язуються зі створенням нового, оригінального продукту, з пошуком нових засобів діяльності тощо. Мистецтво як частина духовного життя, як людини, так і суспільства, та в цілому є універсальним продуктом творчої діяльності всіх поколінь, що визначає його універсальний характер у становленні всіх сторін особистості та має визначальний вплив на розвиток художньо-творчого мислення.

***Мета роботи** – розкрити та визначити психолого-педагогічні особливості розвитку художньо-творчого мислення учнів у процесі мистецької діяльності.*

***Методологічною основою** є компетентнісний, орієнтаційний, операційний та оціночний підходи щодо розкриття творчого потенціалу особистості й формування художньо-образного мислення учнів у процесі мистецької діяльності. Аналіз методичних джерел та наукових публікацій.*

***Наукова новизна.** Проаналізовано психолого-педагогічні засади розвитку художньо-образного мислення учнів у процесі мистецької діяльності. Визначено та обґрунтовано основні завдання викладання мистецьких дисциплін у закладі загальної середньої освіти щодо особливостей розкриття творчого потенціалу особистості, стимулювання художньо-образного мислення, художніх інтересів, сприяння розвитку уяви тощо.*

***Ключові слова:** мистецька діяльність, художньо-творче мислення, образне мислення, творчі здібності, засоби мистецтва, творча активність учнів.*

Постановка проблеми дослідження. Джерелами творчих сил кожної людини є особливості життєдіяльності процесу дитинства, в цей час творчі прояви дитини дуже часто мимовільні, проте життєво необхідні. Художня творчість учнів має свої особливості, тому важливо керувати її проявами, розробляти та підбирати методи, що пробуджують та розвивають таку діяльність. Оскільки мистецька діяльність здійснюється у процесі мистецької освіти, важливістю набуває здатність вчителя мистецтва використовувати психологічні механізми впливу мистецтва на особистість учнів, що потребує методологічного обґрунтування психолого-педагогічних засад.

Під поняттям «розвиток творчої активності учнів» ми розуміємо якісні зміни в їхній пізнавальній діяльності, що відбуваються внаслідок розвитку вмінь та навичок мистецької діяльності. Така діяльність є стимулом до активізації фантазії та образної уяви учня, вияву творчих елементів дії, що впливає на розвиток критичного мислення, самовдосконалення та прагнення до самовираження через мистецтво [4, 127].

Наведені чинники вказують на актуальність проблеми розвитку художньо-творчого мислення учнів в умовах сучасної мистецької освіти.

Аналіз останніх публікацій. Розглядаючи смислове та змістове наповнення понять «мистецтво», «мистецька діяльність» варто зазначити певний перелік творчих різновидів людської діяльності в мистецькій сфері, а саме: музичній, образотворчій, літературній, театральній та хореографічній. Вони поєднуються у специфічних художньо-образних формах відтворення дійсності. Мистецтво має об'єктивний, культурний, гуманітарний і суб'єктивно-діяльнісний зміст [3, 12].

В освітніх програмах для ЗЗСО освітня галузь «Мистецтво» представлена двома змістовими лініями – «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво» і доповнюється іншими видами мистецтв. Тож розглянемо особливості художньо-образного мислення крізь призму розвитку саме у цих видах мистецької діяльності.

У статті 19 Закону України «Про освіту» (2017) визначається сутність і завдання мистецької освіти:

1. Мистецька освіта – особливий вид формальної освіти, суспільно організований компонент культури, спрямований на професійну художньо-творчу самореалізацію та отримання професій у різних видах мистецтва.

2. Основними завданнями мистецької освіти є:

- а) виявлення та розвиток у здобувачів освіти мистецьких здібностей;
- б) формування спеціальних здібностей, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності;
- в) набуття здобувачем мистецької освіти комплексу професійних, у тому числі виконавських, компетентностей;
- г) підготовка фахівців для галузі культури та мистецтва [5, 12].

Варто зауважити, що феномен мистецтва настільки складний і багатогранний, що в питаннях вивчення його проблематики слід апелювати до цілого ряду наук: філософії, естетики, культурології, загальної історії та історії мистецтв, мистецтвознавства. Мистецтво, як специфічне явище, складається з пізнавальної, оцінної, творчої (духовної і матеріальної) та знаково-комунікативної підсистем. Завдяки цьому воно є засобом спілкування людей, збагачення їх знань про світ і самих себе, способом виховання людини на основі системи цінностей, джерелом високих естетичних почуттів. Відтак мистецтво є історично сформованою системою різних способів освоєння світу, які мають загальні та індивідуально специфічні риси. Мистецтво є частиною духовного життя як людини, так і суспільства, та в цілому є розмаїтим продуктом творчої діяльності всіх поколінь. Якщо кваліфікувати поняття мистецтва в широкому сенсі, то воно є однією зі специфічних форм пізнання людством дійсності, яка відображається у творах мистецтва [7, 214].

Науковці наголошують на важливості та значущій ролі занять художньою діяльністю, а також відповідній виховній роботі з учнями щодо розвитку в них умінь сприймати красу в навколишньому світі й у творах мистецтва, які відіграють важливу роль у їхньому загальному і творчому розвитку. Інтерес до образотворчої діяльності дітей зумовлюється його важливістю для розвитку їхньої індивідуальності, що з роками має не послаблюватись, а зростати. Кожна дитина народжується із природними творчими задатками, але творчими людьми виростають лише ті, умови виховання яких дозволили розвинути ці здібності вчасно.

Однак, природні задатки перетворюються на здібності тільки в діяльності, вони не тільки проявляються в діяльності, але і створюються нею. Мистецька діяльність – ідеальний спосіб для учнів творчо проявити себе, що є важливим чинником формування творчих здібностей, а також сприяє усвідомленню індивідуальних потреб і прагнень, зростанню впевненості в собі, що позитивно впливає на навчальні досягнення в цілому. Завдяки використанню засобів мистецтва в освітній діяльності учнів виникає можливість також створювати відповідні розвивальні умови для формування активної навчальної та пізнавальної позиції учнів [10, 90-91; 15, 263].

Варто зауважити на певні суперечності, що існують між значними потенційними можливостями художньо-образного мислення, як чинника розвитку ціннісно-естетичної структури особистості, та його недостатнім використанням в освітньому процесі. Так, проблема формування художньо-образного мислення відображена у дослідженнях з філософії, психології, педагогіки, мистецтвознавства. У філософії проблема художнього образу і художньо-образного мислення в мистецтві трактується як провідна категорія естетики, яка відображає сутність художньої творчості, що є формою мислення в мистецтві та засобом перетворення дійсності [11, 153].

Аналіз наукової літератури показав певну міру висвітлення проблеми. Погляд на розвиток художнього мислення в музично-педагогічному аспекті досліджується в багатьох наукових працях. Так, Н. Антоненць, Л. Григоровська та О. Ковальова аналізують художньо-образне мислення; Е. Рожко – музичне поліфонічне мислення; динаміку художньої свідомості в музичному навчанні у процесі підготовки професійних музикантів і музикантів-педагогів аналізує О. Отич [9]; підхід до дослідження художнього мислення, художньої свідомості з позицій образотворчого мистецтва бачимо в працях А. Ворохова, А. Голуба, Н. Стариченко та інших.

Крізь призму мистецтвознавства розглядали художнє мислення С. Петриков, що показав історичний погляд на розвиток музичного художнього мислення; В. Жданов дослідив художнє мислення оперного співака. Філософський аспект художнього мислення представили у своїх працях Н. Киященко, В. Лічкових та ін.; І. Зязюн доводить існування тісного зв'язку між творчим та художньо-образним мисленням педагога [1, 8].

Розробляються проблеми музичного мислення і в музичній психології. Питання психології мистецтва і художньої творчості розглядали А. Берталанфі, Ш. Блер, О. Веселовський, В. Вундт, Е. Нойманн, О. Потебня та інші. Торкається проблеми художньої свідомості та музичного мислення у зв'язку з дослідженням слуху музиканта музичний психолог і мистецтвознавець М. Старчеус. Проте в музичній педагогіці роль художньо-творчого мислення частіше розглядають у рамках музичного мислення, що характеризує лише одну зі сторін.

Мета роботи – розкрити та визначити психолого-педагогічні особливості розвитку художньо-творчого мислення учнів у процесі мистецької діяльності.

Методологічною основою є компетентнісний, орієнтаційний, операційний та оціночний підходи щодо розкриття творчого потенціалу особистості й формування художньо-образного мислення учнів у процесі мистецької діяльності. Аналіз та узагальнення методичних джерел і наукових публікацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У межах змістового наповнення поняття «художньої культури», в процесі різних форм спілкування особистості з мистецтвом функціонує феномен «художнього мислення», де художнє мислення являє собою нерозривну єдність трьох компонентів: сприйняття, рефлексії та творчості. До прикладу, в естетиці художнє мислення розуміється як вид духовної діяльності, що спрямована на створення та сприйняття творів мистецтва. Різновидом художнього мислення є музичне мислення, яке здійснюється в актах сприйняття музики, її створення та відтворення. Так як музичне мислення належить до різновиду образного і реалізується в актах творчого сприйняття та інтерпретування музичних образів, то є доцільним визначати таке мислення як образно-творче, або художньо-творче.

Художньо-творче мислення розглядається як складний феномен культури та мистецтва, в структурі якого виокремлюються наступні компоненти: метафоричність, асоціативність, самостійні пізнавальні процеси – творча уява, емоційність сприйняття, художня пильність, інтуїція [3, 127].

Результатом розгляду означеної проблеми на основі вивчення філософсько-естетичної, мистецтвознавчої, психолого-педагогічної літератури в рамках функціонально-структурного й суб'єктно-діяльнісного підходів з'явилося цілісне, діалектичне уявлення про феномен «художнє мислення», його динамічну природу й місце в системі образного мислення.

У дослідженнях, що вивчають специфічні особливості мистецтва, виявляється тенденція щодо розуміння художнього й творчого мислення як синонімів. Однак творче мислення на відміну від художнього не характеризує всієї сутності розумових процесів, що протікають у мистецькій діяльності. Важливою особливістю творчого мислення є те, що це особливий тип мислення, результатом якого є відкриття принципово нового чи удосконаленого вирішення того чи іншого завдання. Художнє мислення, будучи складно-структурним процесом, оперує як образними, так і понятійними елементами мислення, залучаючи їх до складних і багатопланових зв'язків. Із чого зрозуміло, що художнє мислення є активним відображенням об'єктивної дійсності в поняттях, образах, судженнях і т.д., базуючись не на розбіжності цих форм, а на характері їхнього прояву [3, 126; 13, 60].

Щодо аналізу психологічних позицій, то він дозволяє зробити висновок про те, що більшість дослідників не заперечують існування художньо-творчого мислення. Так, наприклад, у роботі Б. Мейлаха простежується прагнення конкретизувати поняття художнє мислення й робиться спроба розглянути його з позиції аналізу творчої діяльності художника, як рушійного процесу від задуму, із зародження й розвитку образу й до його завершення. У інших дослідженнях художнє мислення розглядається не тільки як форма відображення дійсності, але і як форма «сутнісного збагнення світу», його «перетворення». Акцентовані вченими позиції щодо цілісності й динамічності художнього пізнання дійсності цінні тим, що в них вказується пряма залежність характеру вітагенного досвіду (тобто досвіду «породженого життям») від специфіки відображення світу людиною, що безпосередньо пов'язана з перетворенням її самої, як суб'єкта [6, 4; 8, 115].

Окремі науковці виділяють наступні компоненти художнього мислення: метафоричність, асоціативність; самостійні пізнавальні процеси – творча уява, емоційність сприйняття, художня пильність, інтуїція. Художньо-творче мислення реалізується за допомогою цілого ряду розумових художніх операцій, характеризується емоційно-почуттєвим оформленням, образною наочністю й забезпечує розуміння, або створення художнього образу. Особливостями художньо-творчого мислення є: асоціативність, метафоричність і парадоксальність, які одночасно виступають як властивості й способи узагальнення образу. Аналізування сутності цих понять дозволяє простежити процес розгортання художньо-образного мислення: від асоціативного зв'язку між уявленнями й поняттями до метафоричного переладу за допомогою виокремлення із практичного плану в «міфічний» і порівняння, і далі – сполучення переносного і прямого в новій нерозчленованій єдності художнього образу, де категорія абстрагованості переходить до категорії конкретності [3, 122-123].

Формування художньо-творчого мислення учнів передбачає цільовий педагогічний вплив, зміст якого – розвивати здібності бачити та сприймати різні об'єкти з подальшим перетворенням і втіленням їх у художньому образі, у мистецькому творі, як матеріальному його вираженні, що забезпечується, наприклад, освоєнням музичної мови, формуванням умінь і навичок роботи з музичним твором [3, 207; 16, 154].

Розвитку художньо-творчого мислення учнів значною мірою сприяє використання в освітньому процесі сучасних особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, активних методів та інтерактивних технік навчання, мета яких полягає у створенні оптимальних умов для розвитку та становлення особистості учня як суб'єкта інтелектуальної діяльності.

Мистецтво є одним із засобів творчого розвитку не тільки учнів, а й вчителя. Відомий педагог-класик В. Сухомлинський у своєму творі «Серце відаю дітям» писав: «Творчість – починається там, де інтелектуальні й естетичні багатства, засвоєні, здобуті раніше, стають засобом пізнання, освоєння, перетворення світу. Водночас людська особистість немов би зливається зі своїм духовним надбанням» [14, 208].

Сучасні науковці відводять значну роль заняттям художньою діяльністю, розвитку умінь сприймати красу навколишнього світу й у творах мистецтва, що відіграє важливу роль у загальному й творчому розвитку особистості. Зацікавленість учнів образотворчою діяльністю зумовлюється її важливістю для індивідуального розвитку. Так, у процесі створення зображення у дітей формуються такі важливі якості як: спостережливість, естетична сприйнятливність, художній смак, художні здібності. Образотворча діяльність надає можливість доступними засобами висловлювати свій емоційний стан, ставлення до навколишнього світу, умінь самостійно створювати прекрасне.

Успішний розвиток дитячої творчості залежить від правильно вибудованої освітньої траєкторії з боку дорослих та педагогів, де особливого значення в організації образотворчої діяльності дітей набувають такі вміння педагога: пов'язати особливості створення художнього образу в мистецтві з власною художньою діяльністю учнів; адаптувати виразні засоби мистецтва живопису, графіки в такий вид образотворчої діяльності, як малювання; адаптувати виразні засоби скульптури – у ліплення; учити дітей створювати декоративні роботи за мотивами народного декоративно-побутового мистецтва; використовувати елементи конструкторських рішень архітектури в конструктивній творчості тощо [2, 254; 12, 15-16].

Важливості у розвитку художньо-образного мислення має інтегрований підхід до вивчення мистецтва. Завдання інтеграції змісту мистецтв полягає у: формуванні уявлення про специфіку мови мистецтв; розвитку художнього сприймання-мислення на основі порівняння елементів естетичної інформації; розкритті творчого потенціалу учнів; розвитку емоційної сфери особистості; накопиченні естетичних (музичних, художніх та ін.) вражень від спілкування з мистецтвом, вихованні здібностей цілісного охоплення образів мистецтва; пізнанні світу учнями через власну творчу діяльність; формуванні пізнавального інтересу до творчої діяльності, мистецтва взагалі.

Художньо-творче мислення перебуває в онтогенетичній єдності з іншими пізнавальними процесами, міжфункціональні зв'язки інтегровані при продукуванні художнього образу: від образу-сприйняття, далі образу-процесу й до образу-результату. Художньо-творче мислення є розгорнута специфічна розумова діяльність, опосередкована в художньому образі; вона відбиває етапи й послідовність створення художнього образу. Розвиток художньо-творчого мислення можливий тільки в умовах розв'язання проблемних художніх ситуацій, завдань, пов'язаних із розумінням і створенням художнього образу у власній продуктивній мистецькій діяльності.

Висновки. Сучасний переломний етап соціально-економічного розвитку України викликав значні позитивні зрушення в освітньо-культурній сфері, що відображаються в оновленні освітніх концепцій і парадигм. Сьогодні мова йде про створення в Україні нового освітнього простору XXI століття, який був би спроможний плекати творчу особистість, створювати умови не тільки для повноцінного духовного та фізичного розвитку дитини, а й для самореалізації її в різних видах творчої діяльності.

Основними завданнями викладання мистецьких дисциплін у закладі загальної середньої освіти є розкриття творчого потенціалу особистості, стимулювання художньо-творчого мислення, художніх інтересів, сприяння розвитку уяви, загальних та мистецьких здібностей учнів, виховання естетичного смаку, опанування вміннями та навичками мистецької діяльності, формування здатності сприймати та інтерпретувати художні твори, формування уявлень про сутність, види та жанри мистецтва, розуміння особливостей художньо-образної мови.

У процесі освоєння культурних цінностей і формування характеру особистості дитини особливо важливим є розвиток художньо-творчого мислення, яке дозволяє на основі ідеї «прекрасного» ефективно формувати внутрішню культуру особистості та культуру життєтворчості.

References

1. Батюк Н. О. Формування художньо-образного мислення молодших школярів на уроках музики: автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 – теорія і методика навчання музики та музичного виховання; Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2003. 19 с.
Batyuk, N. O. (2003). Formuvannya hudozhno-obraznogo mislennya molodshih shkol'yariv na urokah muziki [Forming of the artistically-vivid thinking of junior schoolchildren is on the lessons of music] *Candidate's thesis*. Kyiv, Ukraine: National Pedagogical Dragomanov University. [in Ukrainian].
2. Власова О. І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. 308 с.
Vlasova, O. I. (2005). Psihologiya socialnih zdibnostej: struktura, dinamika, chinniki rozvitku. [Psychology of social capabilities: structure, dynamics, factors of development]. Kiyiv, Ukraine: Vidavnicho-poligrafichnij centr «Kiyivskij universitet». [in Ukrainian].
3. Грінченко Т. Д. Теорія і практика формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики. Монографія. Вінниця: «Твори», 2018. 300 с.

- Grinchenko, T. D. (2018). *Teoriya i praktika formuvannya misteckogo dosvidu majbutnogo vchitya muzyki. Monografiya* [Theory and practice of forming of artistic experience of future music master. Monograph]. Vinnitsya, Ukraine: «Твори» [in Ukrainian].
4. Демченко І. І., Пічкур М. О. Близнюк Т. О. Творчий розвиток учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва: монографія. Київ: Оміда, 2009. 218 с.
Demchenko, I. I., Pichkur, M. O. Bliznyuk, T. O. (2009). *Tvorchij rozvitok uchniv pochatkovoyi shkoli zasobami obrazotvorchogo mistectva: monografiya* [Theory and practice of forming of artistic experience of future music master: monograph]. Kiyiv, Ukraine: Omida. [in Ukrainian].
 5. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
Zakon Ukrayini «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On education»] Retrived from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
 6. Зязюн І. А. Культура в контексті політики та освіти. *Мистецтво та освіта*. № 2. 1998. С. 2–6.
Zyazyun, I. A. (1998). *Kultura v konteksti politiki ta osviti* [A culture is in the context of politics and education]. *Mistectvo ta osvita – Art and education*. № 2. [in Ukrainian].
 7. Красовська О. О. Шляхи впровадження педагогічної інноватики до процесу професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи в галузі мистецької освіти. *Професійний розвиток педагога. Матеріали науково-практичної інтернет-конференції «Сучасний вчитель початкових класів: традиції та інновації»*. Рівне: О. Зень, 2014. С. 213–215.
Krasovska O. O. (2014). *Shlyahi vprovadzhennya pedagogichnoyi innovatiki do procesu profesijnoyi pidgotovki majbutnih vchiteliv pochatkovoyi shkoli v galuzi misteckoyi osviti* [Ways of introduction of pedagogical innovation to the process of professional preparation of future teachers of initial school in industry of artistic education]. *Profesijnij rozvitok pedagoga. Materiali naukovo-praktichnoyi internet-konferenciyi «Suchasnij vchitel pochatkovih klasiv: tradiciyi ta innovaciyi» – Professional development of the teacher. Materials of the scientific and practical internet conference «Modern primary school teacher: traditions and innovations»*. Rivne, Ukraine: O. Zen. [in Ukrainian].
 8. Лисенко Є. А. Образ, словесний образ, художній образ: уточнення понять. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика*. Вип. 34(1). 2018. С. 114–116.
Lisenko, Ye. A. (2018). *Obraz, slovesnij obraz, hudozhnij obraz: utochnennya ponyat* [Character, verbal character, image: clarification of concepts]. *Naukovij visnik Hersonskogo derzhavnogo universitetu. Seriya: Lingvistika – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Linguistics*. Vip. 34(1). [in Ukrainian].
 9. Отич О. М. Педагогіка мистецтва: від історичної практики – до теоретичного осмислення. *Рідна школа*. № 6. 2010. С. 14–18.
Otich, O. M. (2010). *Pedagogika mistectva: vid istorichnoyi praktiki – do teoretichnogo osmislennya* [Pedagogics of art: from historical practice – to the theoretical comprehension]. *Ridna shkola – Native school*. № 6. [in Ukrainian].
 10. Павленко І. Г., Курлішук І. І. Особливості розвитку творчих здібностей учнів засобами мистецтва в сучасній загальноосвітній школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 70, Т. 3. 2020. С.89–93.
Pavlenko, I. G., Kurlishuk, I. I. (2020). *Osoblivosti rozvitku tvorchih zdibnostej uchniv zasobami mistectva v suchasnij zagalnoosvitnij shkoli* [Features of developing creative flairs of students by facilities of art at modern general school]. *Pedagogika formuvannya tvorchoyi osobistosti u vishij i zagalnoosvitnij shkolah – Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and secondary schools*. № 70, Т. 3. [in Ukrainian].
 11. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ: Освіта України, 2008. 274 с.
Padalka, G. M. (2008). *Pedagogika mistectva. Teoriya i metodika vkladannya misteckih disciplin* [Pedagogics of art. Theory and teaching methods of artistic disciplines]. Kiyiv, Ukraine: Osvita Ukrayini. [in Ukrainian].
 12. Пічкур М. О. Педагогічне керування формуванням художнього сприйняття школярів. *Мистецтво і освіта*. № 4. 2003. С. 14–20.
Pichkur, M. O. (2003). *Pedagogichne keruvannya formuvannyam hudozhnogo sprijnyattya shkolyariv* [Pedagogical management forming of artistic perception of schoolchildren]. *Mistectvo i osvita – Art and education*. № 4. [in Ukrainian].
 13. Стіл Д., Мередіт К., Темпл Ч. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів»: Підготовлено для проекту «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» / Науково-методичний центр розвитку критичного та образного мислення «Інтелект». Київ: Міленіум, 2001. 162 с.
Stil, D., Meredith, K., Templ, Ch. (2001). *Metodichna sistema «Rozvitok kritichnogo mislennya u navchanni riznih predmetiv»: Pidgotovleno dlya proektu «Chitannya ta pismo dlya rozvitku kritichnogo mislennya» / Naukovo-metodichnij centr rozvitku kritichnogo ta obraznogo mislennya «Intelekt»* [Methodical system «Development of the critical thinking in the studies of different objects»]. Kiyiv, Ukraine: Milenium. [in Ukrainian].
 14. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Рад. школа, 1972. 245 с.
Suhomlinskij, V. (1972). *Serce viddayu dityam* [Give a heart to the children]. Kiyiv, Ukraine: Rad. shkola, [in Ukrainian].

15. Minenok, A., Zinkiv, I., Konovalova, I., and others, total 5 authors. Art education as a means of forming cultural identity and civic consciousness. *Multidisciplinary Reviews*, 6: 2023 spe 008. Retrived from: <https://doi.org/10.31893/multirev.2023spe008>. [in English]
16. Skoryk, T., Dorohan, I., Demchyk, K., Sidorova, I., & Strebkova, D. (2024). International exchanges and cooperation in art education in Ukraine: challenges and opportunities. *Multidisciplinary Reviews*, 6: 2023 spe 001. Retrived from: <https://malque.pub/ojs/index.php/mr/article/view/1768>. [in English]

Skoryk T.

ORCID 0000-0002-1442-6024
ResearcherID GBE-4746-2022
Scopus-Author ID 57219148730

Doctor of Pedagogical Sciences (Ed. D.), Professor,
Head of the Department of Artistic Disciplines,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: tamskorik@ukr.net

Minenok A.

ORCID 0000-0001-5517-0574
ResearcherID DFR-9122-2022
Scopus-Author ID 57203248796

Doctor of Pedagogical Science, Professor,
Professor of Preschool and Primary Education Department,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: antonina_mok@ukr.net.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL BASIS OF DEVELOPMENT ARTISTIC AND CREATIVE THINKING IN THE PROCESS ARTISTIC ACTIVITIES

The article discloses and substantiates modern scientific approaches to the problem of the formation of artistic thinking of students in the process of artistic activity, the ways and prospects of solving the specified problem are determined.

The peculiarities of the development of artistic and creative thinking, creative abilities of students through the means of art in the process of their educational activities have been analyzed. Artistic and creative thinking is characterized by emotional and sensory design, figurative clarity and provides understanding or creation of an artistic image. Creative abilities are considered as individual psychological abilities of a person that meet the requirements of creative activity and are a condition for its successful performance, are associated with the creation of a new, original product, with the search for new means of activity, etc. Art as a part of the spiritual life, both of a person and of society, and as a whole is a universal product of the creative activity of all generations, which determines its universal character in the formation of all sides of the personality and has a decisive influence on the development of artistic and creative thinking.

***The purpose** of the work is to reveal and determine the psychological and pedagogical features of the development of artistic and creative thinking of students in the process of artistic activity.*

***The methodological** basis is the competency-based, orientational, operational and evaluative approaches to revealing the creative potential of the individual and forming the artistic thinking of students in the process of artistic activity. Analysis of methodological sources and scientific publications.*

***Scientific novelty.** The psychological and pedagogical foundations of the development of students' artistic thinking in the process of artistic activity are analyzed. The main tasks of teaching art disciplines in a general secondary education institution have been defined and substantiated with regard to the specifics of revealing the creative potential of an individual, stimulating artistic thinking, artistic interests, promoting the development of imagination, etc.*

***Keywords:** artistic activity, artistic and creative thinking, imaginative thinking, creative abilities, art tools, creative activity of students.*

Стаття надійшла до редакції 02.03.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Торубара О. М.**